

EL FRANQUISME:
CREIXEMENT
ECONÒMIC I
IMMOBILISME
POLÍTIC (1959-1975)

QUÈ ESTUDIAREM?

1. El canvi d'orientació de l'economia
2. Els anys del creixement econòmic
3. Creixement demogràfic i canvi social
4. Reformisme franquista i immobilisme
5. Conflictivitat social i oposició política
6. La crisi de la dictadura

PER SABER MÉS

www.elpais.com/especiales/2000/franco/rodrig.htm

Ampli dossier sobre la dictadura franquista. Inclou un bon nombre d'articles d'especialistes en el període, entrevistes a protagonistes, gràfics en flash i una anàlisi de les novetats literàries.

EL FRANQUISME: LA CONSTRUCCIÓ D'UNA DICTADURA (1939-1959)

LA CRONOLOGIA

GOVERN DELS TECNÒCRATES														CRISI FINAL			
EXPANSIÓ ACCELERADA DE L'ECONOMIA / PLANS DE DESENVOLUPAMENT																	
GRAN ONADA MIGRATÒRIA																	
1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	
• Pla d'estabilització. Creació d'ETA			• "Contuberni de Munic"			• Llei de premsa Llei orgànica de l'Estat. Llei de llibertat religiosa. Llei de la Seguretat Social.			• Independència de Guinea Equatorial			• Llei general d'educació. Consell de guerra a Burgos. Acord preferencial amb la CEE. Carrero Blanco, president del govern.			• Atemptat i mort de Carrero Blanco Junta Democrática. • Congrés de Suresnes (PSOE). "Espíritu del 12 de febrero"		
			Sindicat Democràtic d'Estudiants (SDEUB) •			Cessió d'Ifni al Marroc. • Escàndol Matesa. Joan Carles, successor a títol de rei			Vaga general obrera •			Execució de membres d'ETA i del FRAP. • Plataforma de Convergència Democràtica. Marxa Verda. Acord de Madrid					
			• Execució del comunista Julián Grimau Tribunal d'Ordre Públic (TOP)			Fundació de CCOO Celebració dels "25 años de paz". Vaga minera d'Astúries. Primer pla de desenvolupament			Llei sindical •			20 novembre • Mort de Franco					
									Assemblea de Catalunya •			Consell de Forces Polítiques de Catalunya •					

14.1 El canvi d'orientació de l'economia

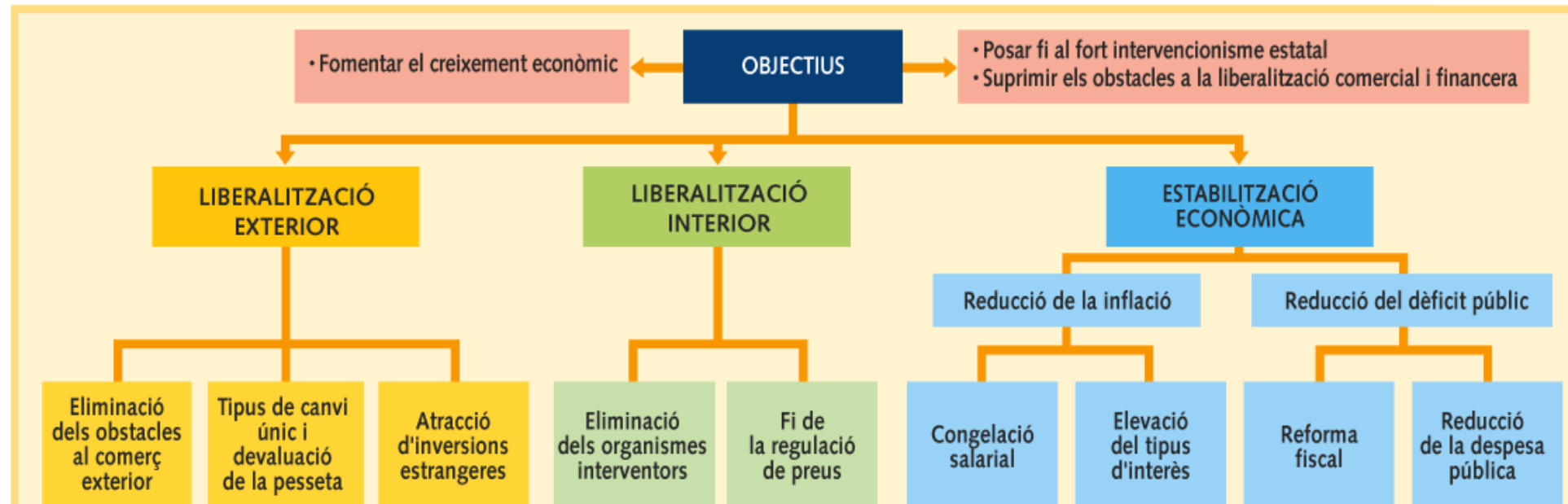
(a partir de 1957 governs dominats pels tecnòcrates)

- L'element vertebrador de la segona etapa del franquisme fou el **“miracle” econòmic**, que va portar Espanya al grup d'estats industrialitzats, tot i que limitat per la dependència exterior.
- Aquest reformisme tècnic –correcció sota criteris de racionalitat i eficàcia econòmica- no qüestionava el règim.
- El Pla d'Estabilització de 1959* va liberalitzar l'economia per poder rebre crèdits exteriors i incorporar el país als mercats internacionals.
- Els **Plans de Desenvolupament Econòmic i Social** (tres entre 1964 i 1975) **mantenien cert grau d'intervencionisme estatal**, amb accions estructurals per pal·liar deficiències de les empreses tradicionals, i la creació de pols de desenvolupament (promoció de noves indústries a zones poc industrialitzades). La seva eficàcia va ser escassa.

EL FRANQUISME: CREIXEMENT ECONÒMIC I IMMOBILISME POLÍTIC (1959-1975)

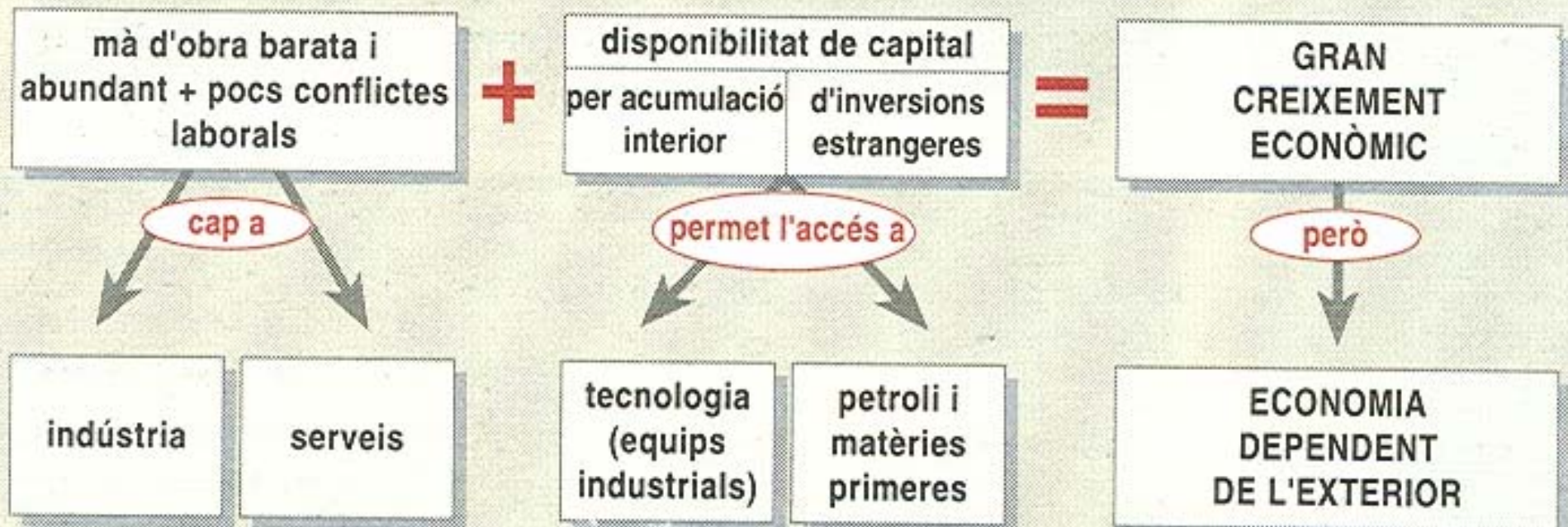
14.1 El canvi d'orientació de l'economia

EL PLA D'ESTABILITZACIÓ

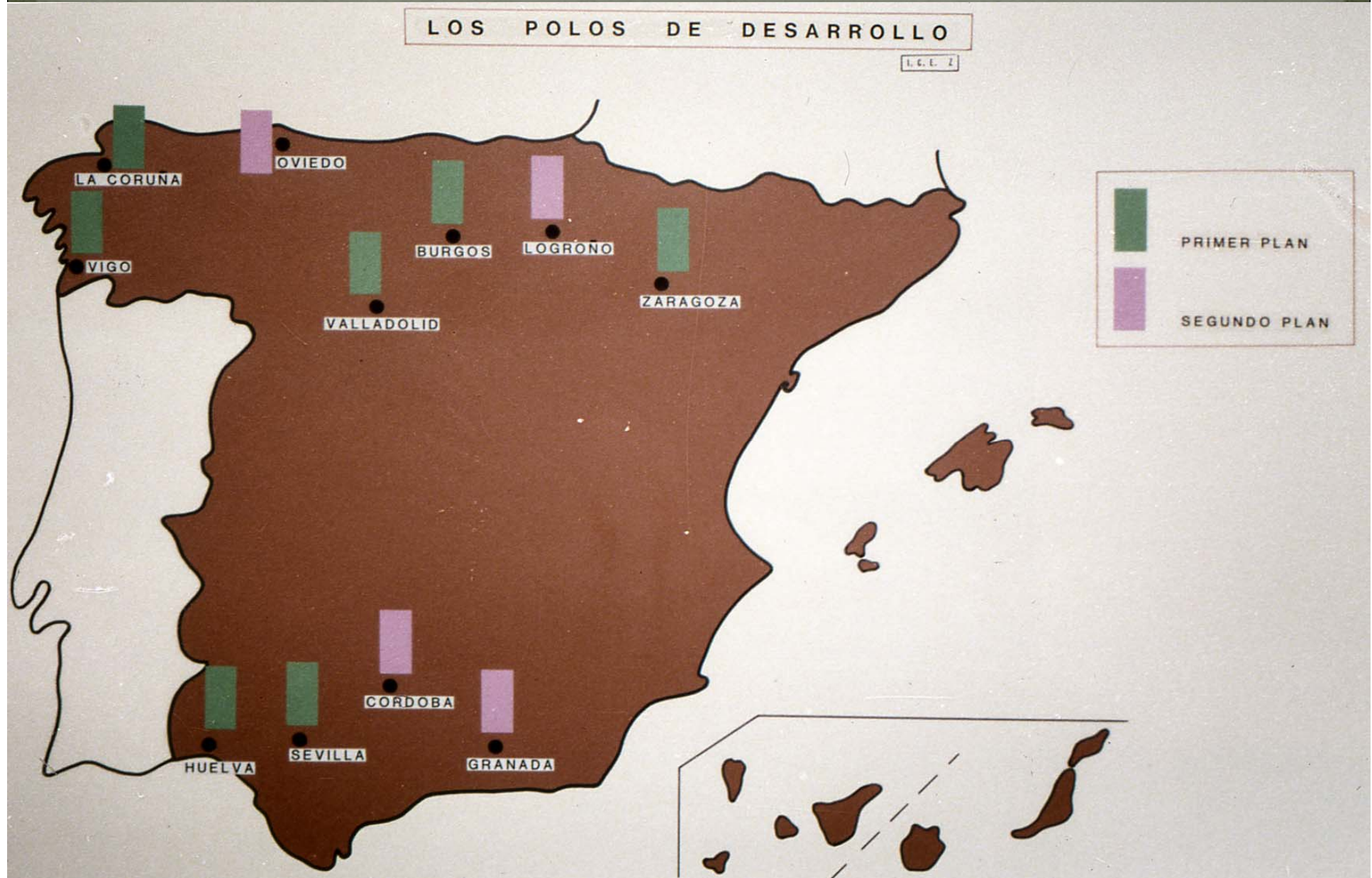

14.1 El canvi d'orientació de l'economia

Creixement econòmic espanyol dels anys 60

14.1 El canvi d'orientació de l'economia

14.2 Els anys del creixement econòmic

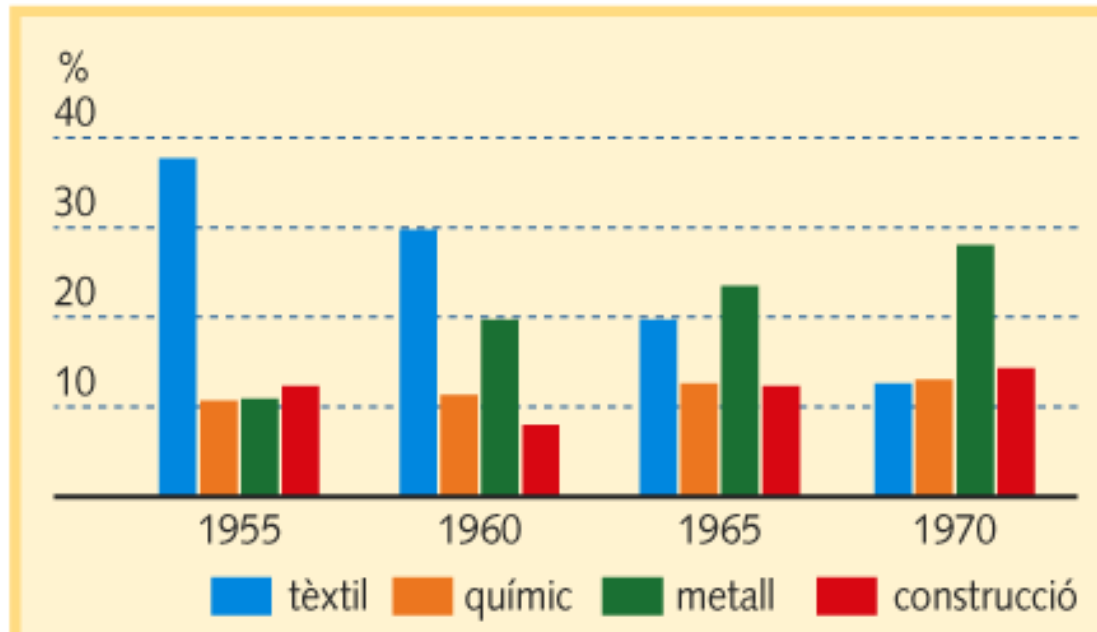
14.2.1 Una industrialització accelerada

- La planificació estatal va concentrar els esforços en la indústria. Va millorar la productivitat (contenció salarial, importació de tecnologia, inversió de capitals estrangers), van pujar les exportacions (preus competitius), i va augmentar la demanda interior de béns de consum (augment del Producte Interior Brut i de la renda per habitant).
- La indústria catalana va recobrar iniciativa (25% del total espanyol), amb predomini de la petita i mitjana empresa i molt concentrada als voltants de Barcelona. El primer sector industrial català a mitjans dels seixanta va ser el metal·lúrgic.
- Tots els sectors van créixer, especialment el químic, l'energètic, el siderúrgic, el naval i la construcció. També es van desenvolupar noves zones industrials a més de les tradicionals.

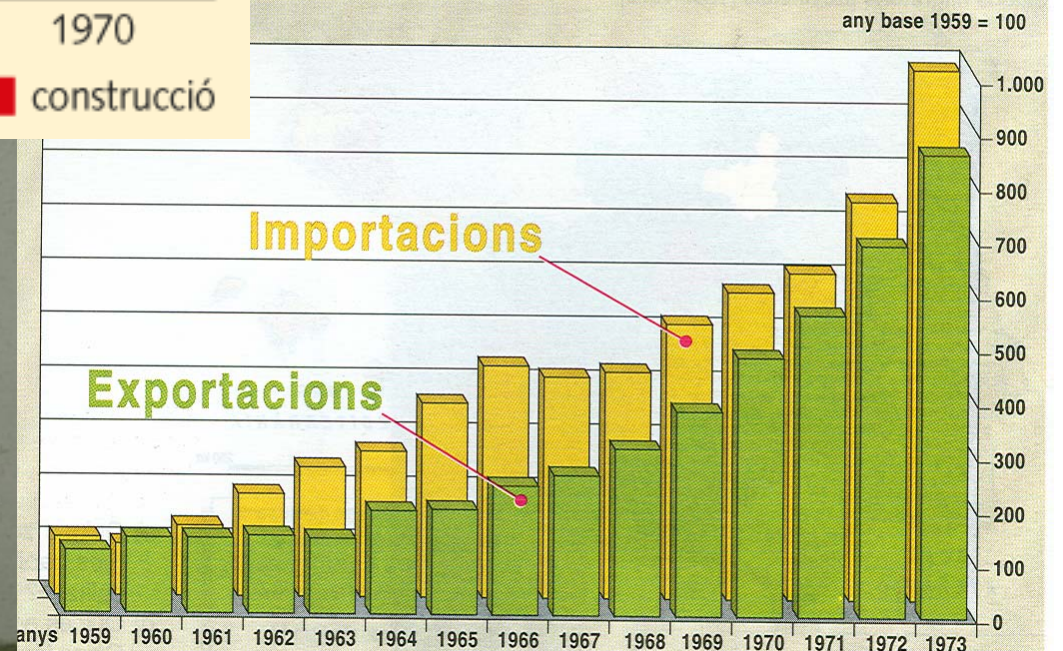
EL FRANQUISME: CREIXEMENT ECONÒMIC I IMMOBILISME POLÍTIC (1959-1975)

14.2 Els anys del creixement econòmic

SECTORS INDUSTRIALS PRINCIPALS A CATALUNYA

Balança comercial a Espanya (1959-1973)

14.2 Els anys del creixement econòmic

14.2 Els anys del creixement econòmic

Balança comercial espanyola als anys 60

EXPORTACIONS (vendes) 1.093	-	IMPORTACIONS (compres) 2.198	=	DÈFICIT BALANÇA COMERCIAL -1.105
-----------------------------------	---	------------------------------------	---	---

ELEMENTS COMPENSADORS

DÈFICIT BALANÇA COMERCIAL -1.105	+	TURISME (ingressos en divises) 744	EMIGRANTS (divises enviades a casa) 244	CAPITAL ESTRANGER INVERTIT A LLARG TERMINI 300	=	SUPERÀVIT EN LA BALANÇA DE PAGAMENTS 183
---	---	--	---	---	---	---

Les xifres són les mitjanes anuals en milions de dòlars.

14.2 Els anys del creixement econòmic

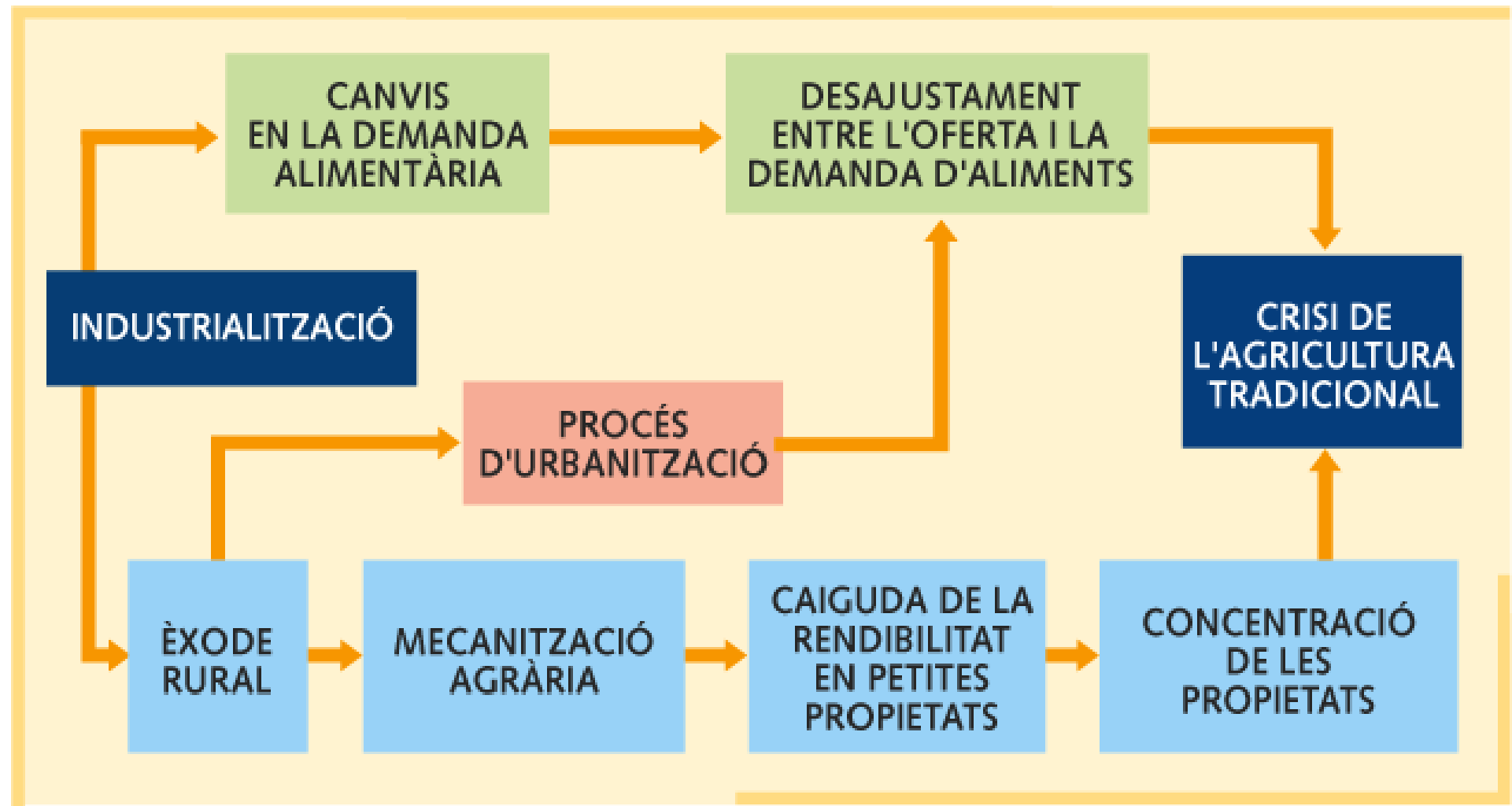
14.2.2 La reconversió de l'agricultura tradicional

- L'expansió econòmica va reduir la població ocupada al sector primari (èxode rural), i el pes de l'agricultura en el PIB (tot i diversificar-se i augmentar-ne la productivitat).
- El camp començà a mecanitzar-se i a emprar adobs químics.
- La demanda urbana va estimular la diversificació de conreus.
- El govern promogué regadius i la concentració parcel·lària.
- A Catalunya van créixer els fruiters a la plana lleidatana, també la viticultura i la ramaderia intensiva (aviram, sector porquí i vacum).

14.2 Els anys del creixement econòmic

14.2.2 La reconversió de l'agricultura tradicional

LA CRISI DE L'AGRICULTURA TRADICIONAL

14.2 Els anys del creixement econòmic

14.2.2 La reconversió de l'agricultura tradicional

MODERNITZACIÓ DE L'AGRICULTURA ESPANYOLA

Indicador	1960	1976
Nombre de tractors	36845	400928
Consum de fertilitzants (en t)	242824	747702
Producció agrària total (en milers de milions de ptes.)	220	1025
Concentració parcel·lària (en milers d'ha)	243	4538,2
Productivitat del sector agrari (índex 100 = 1964)	92,3	480

14.2 Els anys del creixement econòmic

14.2.3 El progrés del sector terciari

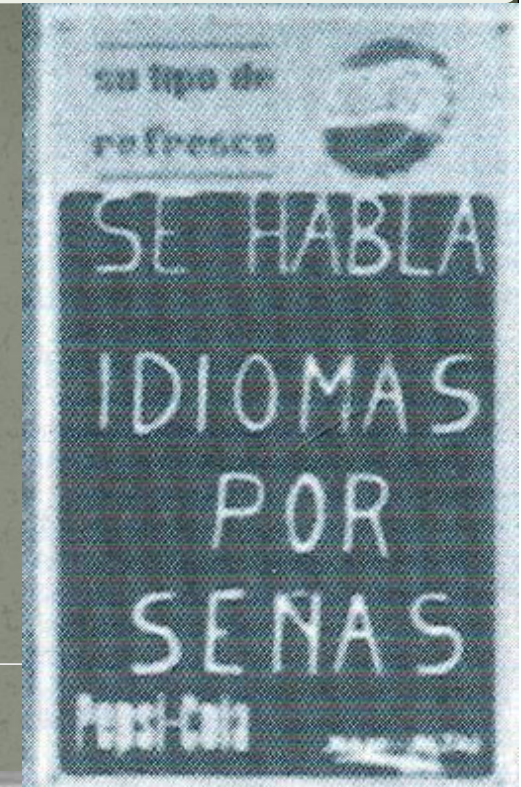
- La terciarització es va produir pel procés urbanitzador, l'augment del comerç, la millora del transport de les comunicacions, i al turisme.
- El boom turístic de la dècada del 1960 es va deure a la generalització de les vacances pagades als treballadors europeus, els quals cercaren a Espanya un clima càlid, amb platges i preus barats.
- El comerç internacional es va beneficiar de les exportacions de productes industrials (es va superar la tradicional supremacia de venda de productes agraris).

De fora venia petroli, primeres matèries i béns d'equip per a la indústria. Tot plegat feia que la balança comercial fos negativa.

EL FRANQUISME: CREIXEMENT ECONÒMIC I IMMOBILISME POLÍTIC (1959-1975)

14.2 Els anys del creixement econòmic

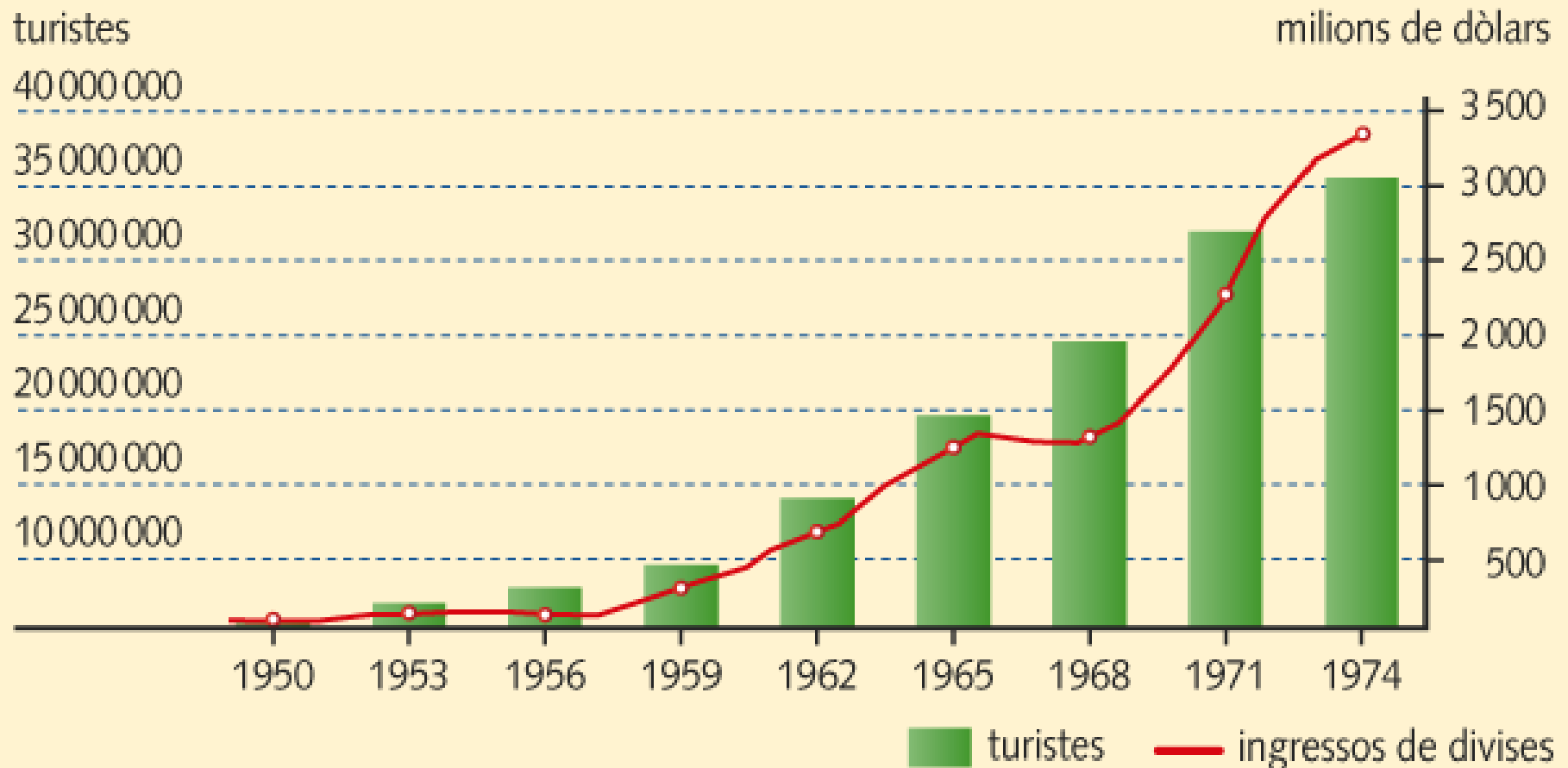
14.2.3 El progrés del sector terciari

14.2 Els anys del creixement econòmic

14.2.3 El progrés del sector terciari

L'ENTRADA DE TURISTES A ESPANYA I LES SEVES DIVISES

14.2 Els anys del creixement econòmic

14.2.4 El finançament exterior del creixement

- El creixement no hagués estat possible sense la inversió estrangera, les divises aportades pels turistes, i les remeses dels emigrants.

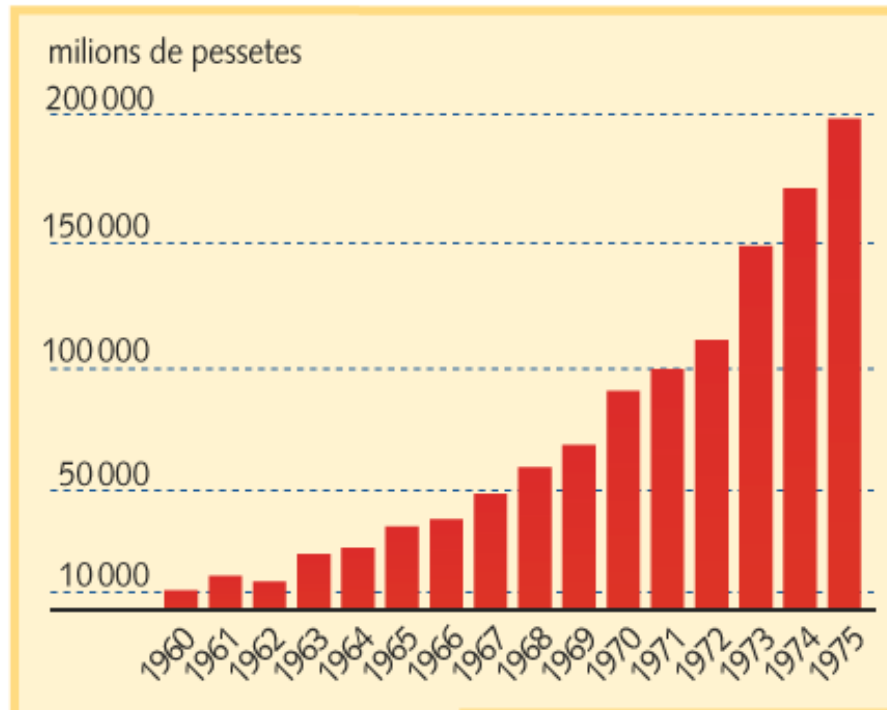
14.2.5 Les limitacions de l'economia espanyola

- Polarització en els sectors secundari i terciari a costa del primari.
- Dependència de la tecnologia i de la inversió estrangeres.
- El nivell de vida dels habitants espanyols no va assolir el d'altres europeus (tot i créixer un 40% entre 1960 i 1975).
- L'Estat no va ser capaç de redistribuir la riquesa amb la fiscalitat ni amb la inversió en infraestructures perdurables a llarg termini.

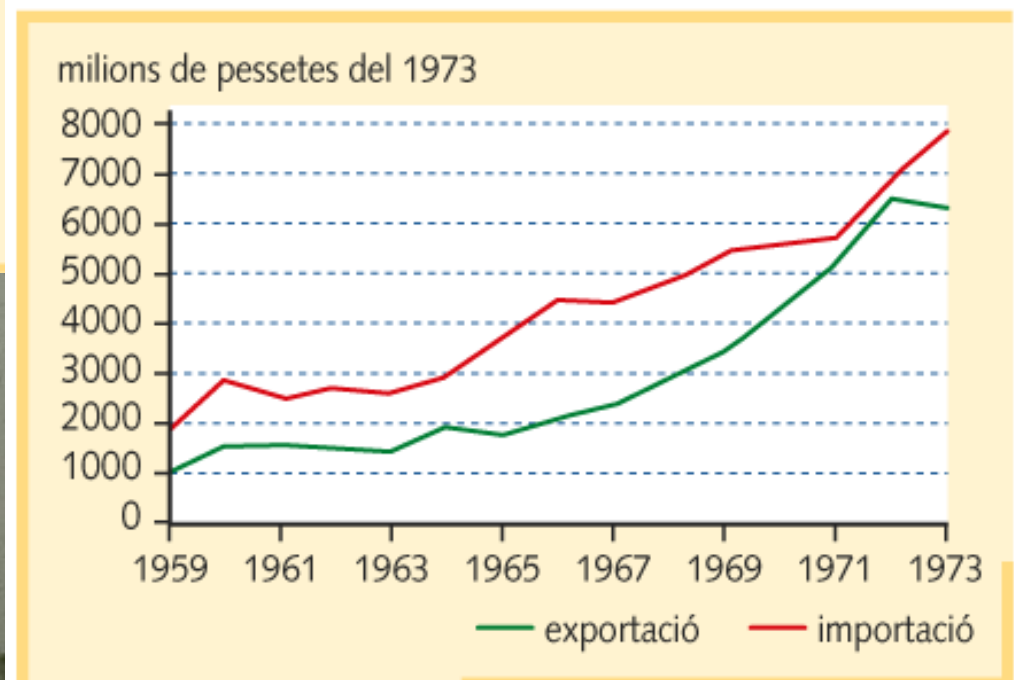
EL FRANQUISME: CREIXEMENT ECONÒMIC I IMMOBILISME POLÍTIC (1959-1975)

14.2 Els anys del creixement econòmic

INVERSIÓ ESTRANGERA A ESPANYA (1960-1975)

COMERÇ EXTERIOR ESPANYOL (1960-1973)

14.3 Creixement demogràfic i canvi social

14.3.1 L'augment de la població

- La millora de l'economia va contribuir a un augment demogràfic, amb una reducció de la mortalitat (sobretot infantil, del 6'3 ‰ a l'1'9 entre 1950 i 1970) i una natalitat elevada (foment de polítiques natalistes, el 1975 la taxa de fecunditat era de 2'8 fills per dona). L'esperança de vida va arribar als 70 i 76 anys, respectivament per homes i dones, el 1975.
- A Catalunya el creixement encara fou més gran, gràcies en especial a l'onada immigratòria. El 1975 s'arribà als 5'5 milions d'habitants.

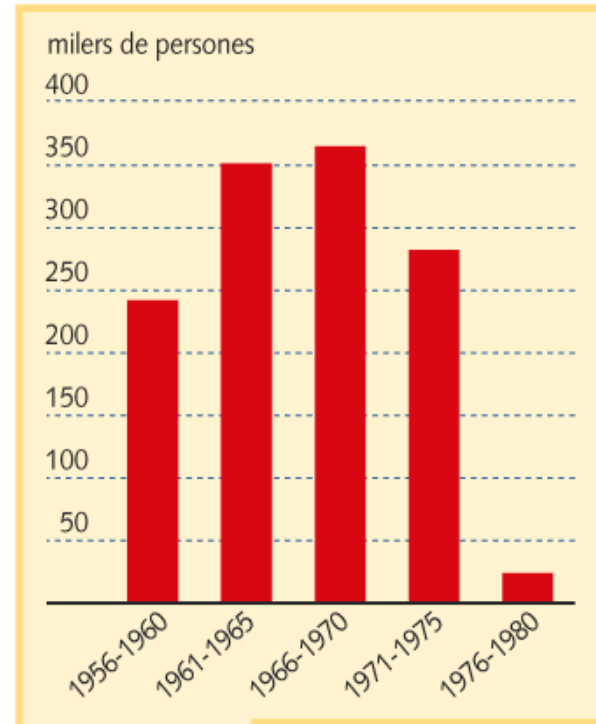

EL FRANQUISME: CREIXEMENT ECONÒMIC I IMMOBILISME POLÍTIC (1959-1975)

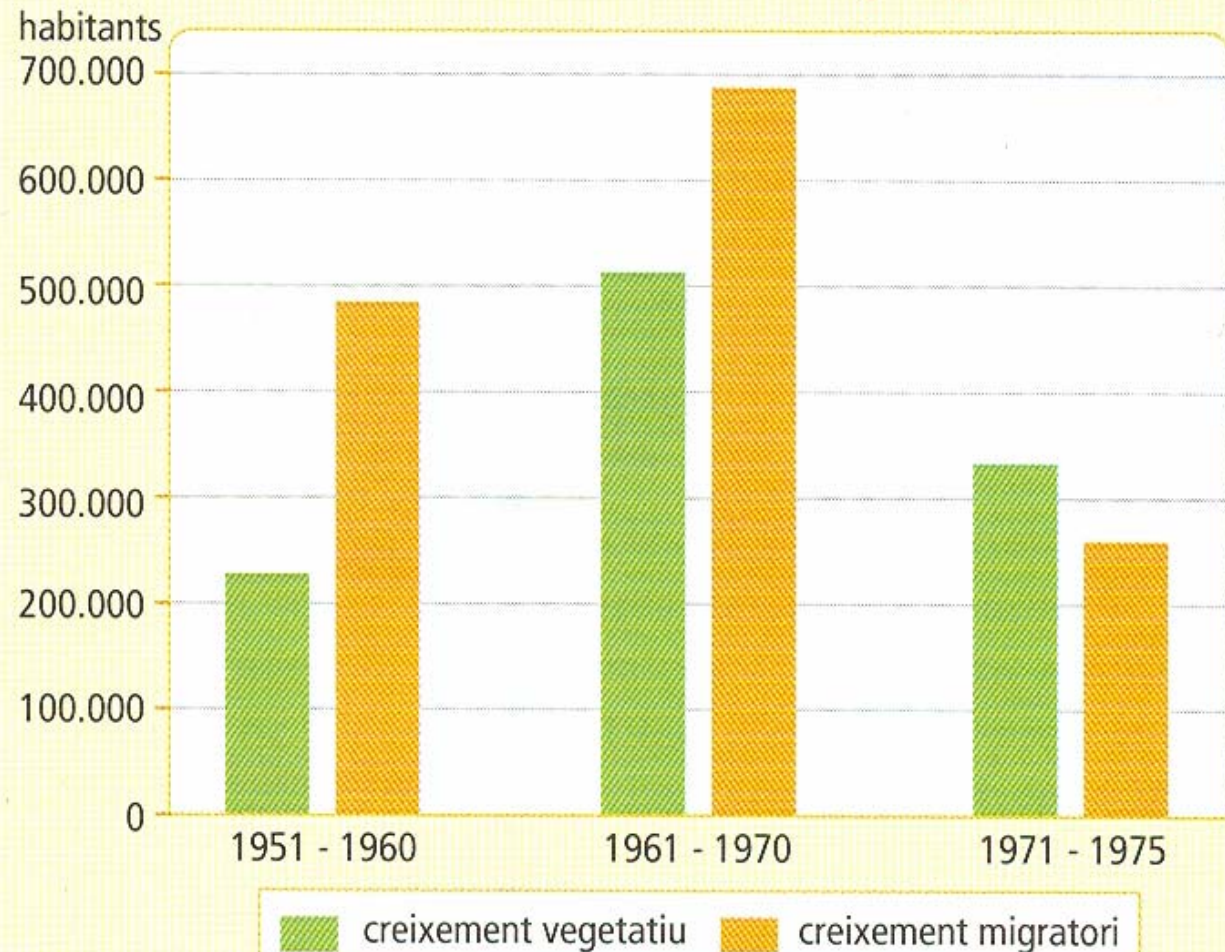
14.3 Creixement demogràfic i canvi social

14.3.1 L'augment de la població

IMMIGRACIÓ A CATALUNYA

CREIXEMENT VEGETATIU I MIGRATORI A CATALUNYA DEL 1951 AL 1975 (per períodes)

14.3 Creixement demogràfic i canvi social

14.3.1 L'augment de la població

- Però l'estancament de l'ocupació i els desequilibris regionals afavoriren un fort moviment migratori, bàsicament rural, en dues direccions:
 - Exterior: 1.300.000 espanyols van establir-se (no tots permanentment) als països europeus més dinàmics, com ara França, Alemanya, Suïssa i Bèlgica.
 - Interior: 4.000.000 es desplaçaren des de Castella, Andalusia, Extremadura, Múrcia i Galícia, principalment, cap a Catalunya, Madrid, País Basc i País Valencià.

14.3 Creixement demogràfic i canvi social

14.3.2. Els moviments migratoris

- A Catalunya hi hagué una allau immigratòria sense precedents (1'8 milions entre el 1940 i el 1975). Hi participaren també catalans de l'interior. La destinació era el cinturó industrial de Barcelona fonamentalment.
- Aquests moviments es van fer sense cap mena de planificació, donant lloc a fortes conseqüències com el barraquisme o la proliferació de barris sense serveis.

14.3 Creixement demogràfic i canvi social

14.3.2. Els moviments migratoris

14.3 Creixement demogràfic i canvi social

14.3.2. Els moviments migratoris

DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ*

Regió	1950	1970
Andalusia	20	17,6
Aragó	3,9	3,4
Astúries	4,2	5,3
Balears	1,3	1,7
Canàries	2,8	3,5
Cantàbria	1,4	1,4
Castella i Lleó	10,2	7,6
Castella-La Manxa	7,3	5
Catalunya	11,6	15,1
Extremadura	4,9	1,4
Galícia	9,3	7,6
La Rioja	0,4	0,7
Madrid	6,9	11,2
Múrcia	2,7	2,5
Navarra	1,4	1,4
País Basc	3,4	5,5
València	8,3	9,1

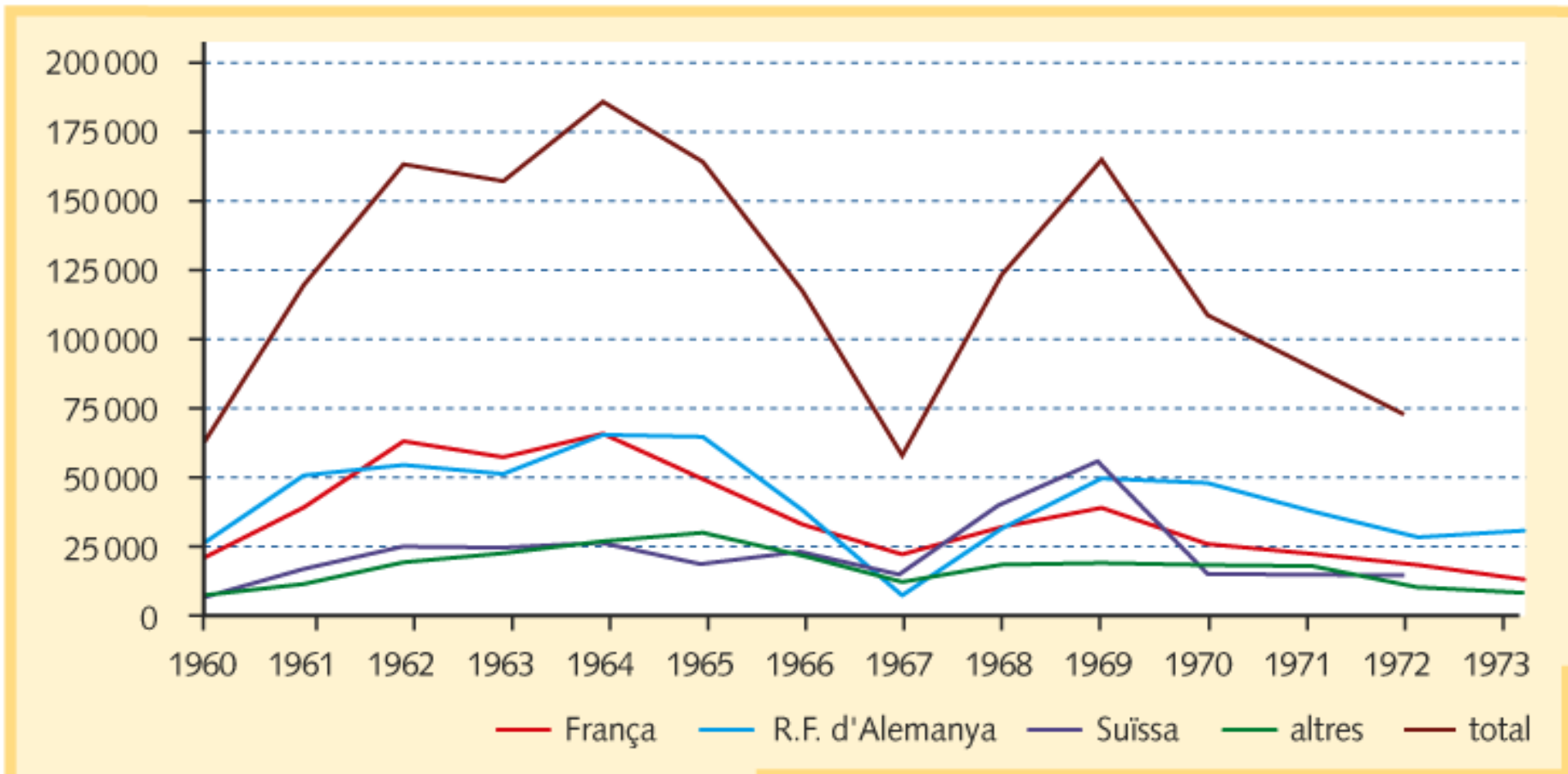
* en % sobre la població total d'Espanya

EL FRANQUISME: CREIXEMENT ECONÒMIC I IMMOBILISME POLÍTIC (1959-1975)

14.3 Creixement demogràfic i canvi social

14.3.2. Els moviments migratoris

EMIGRANTS ESPANYOLS PERMANENTS A EUROPA (1960-1973)

14.3 Creixement demogràfic i canvi social

14.3.3. Els canvis en l'estructura social

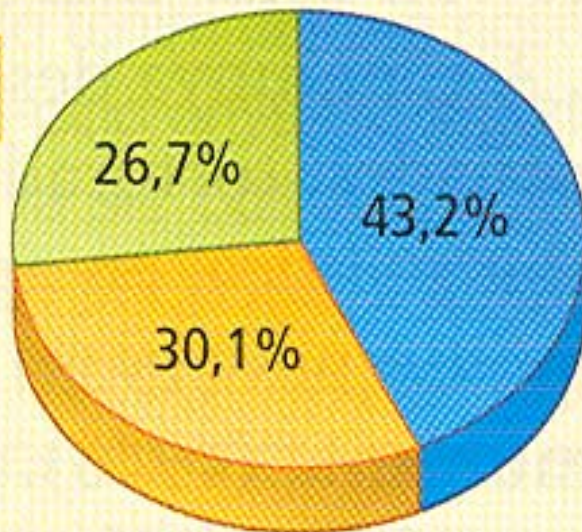
- Distribució sectorial de la població activa:
 - 1950: 50% primari, 24% secundari. 25% terciari.
 - 1975: 21%, 38%, 41%.
- Desruralització = creixement del nombre d'obrers (poc qualificats)
- Rejoeniment de la classe obrera = 1/3 de la població activa.
- Augment d'una nova classe mitjana vinculada a activitats terciàries.
- Desplaçament de les classes burgeses tradicionals cap a sectors econòmics en expansió.

14.3 Creixement demogràfic i canvi social

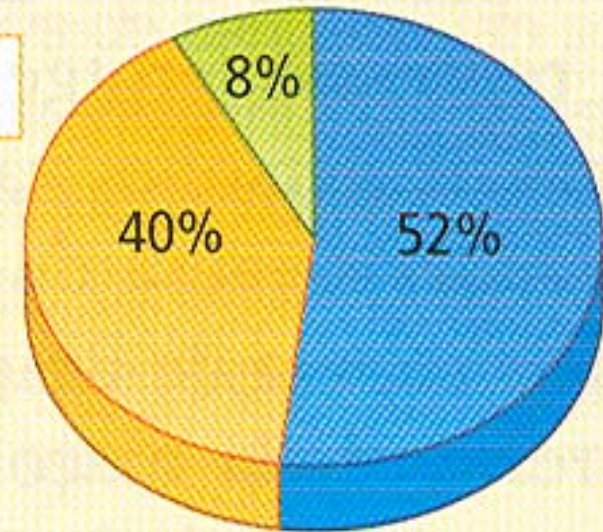
14.3.3. Els canvis en l'estructura social

OCUPACIÓ DE LA POBLACIÓ ACTIVA A CATALUNYA PER SECTORS

1940

1975

agricultura

indústria

serveis

EL FRANQUISME: CREIXEMENT ECONÒMIC I IMMOBILISME POLÍTIC (1959-1975)

14.3 Creixement demogràfic i canvi social

14.3.4. Les noves pautes socials i culturals

- El “desarrollismo” econòmic va portar al consumisme (televisió, “600”, etc.) i a una “culturitxació” (música moderna, formació, turisme, etc.).
- La societat es secularitzà (família nuclear, feminització) en detriment dels codis morals i ideològics del nacionalcatolicisme (Concili Vaticà II).
- Els canvis foren més notables a àrees industrialitzades com Catalunya. També afavoriren un nou tipus d'oposició.

14.4 Reformisme franquista i immobilisme

14.4.1 El govern dels tecnòcrates

- Les reformes polítiques del moment pretenien legitimar la dictadura en un context de canvi social. El “desarrollismo” implicava una renovació política reforçant l'ascens de tecnòcrates vinculats a l'Opus Dei.

14.4.2 Les reformes legislatives

- Els falangistes van voler impulsar les institucions del règim sense introduir canvis de fons:
 - Revitalització del sindicat vertical amb la Llei de convenis col·lectius del 1958.
 - Tribunal d'Ordre Públic (TOP) creat el 1963 per jutjar els delictes polítics.
 - Llei de Premsa de 1966, de Manuel Fraga, que abolia la censura prèvia però no el control d'allò publicat.
 - Lleis de Llibertat religiosa i de Representació Familiar (elecció de procuradors pels caps de família) el 1967.

14.4 Reformisme franquista i immobilisme

14.4.2. Les reformes legislatives

- El 1967 també es van aprovar la Llei de la Seguretat Social i la Llei Orgànica de l'Estat, la qual, aprovada en referèndum, va precisar les funcions dels òrgans de l'Estat.
- El 1969, Franco va designar Joan Carles de Borbó com a successor, amb el títol de Príncep d'Espanya.

14.4.3 Les relacions internacionals

- L'any 1970 Espanya va signar un acord comercial "preferencial" amb la Comunitat Econòmica Europea. No podia ser-hi admesa perquè era un règim dictatorial.
- El procés de descolonització africà va afectar la presència espanyola al protectorat del Marroc (1956), Guinea Equatorial (1968), Ifni (1969), i Sàhara Occidental (1975).

14.4 Reformisme franquista i immobilisme

14.4.4. El triomf de l'immobilisme

- Els tecnòcrates havien anat desplaçant els falangistes del govern, però no sense grans dissensions internes.
- El cas Matesa, un escàndol financer del 1969 que afectava l'Opus Dei, va repercutir en un enduriment polític del règim.
- S'endurí la repressió: estat d'excepció el 1969, nous consells de guerra (Procés de Burgos del 1970), etc.
- El 1973, Carrero Blanco, president del govern, semblava decidit a mantenir l'immobilisme.

14.5. Conflictivitat social i oposició política

14.5.1. Els moviments socials d'oposició

- Els conflictes laborals dels seixanta van ser més generalitzats i organitzats. Al darrera hi hagué CCOO, protagonista d'accions il·legals mentre aprofitava *l'entrisme* per impulsar els seus postulats des de l'estructura del sindicat vertical.
 - CCOO va néixer el 1964 amb l'impuls del PCE, tot i definir-se com a sindicat independent, democràtic i unitari.
- El 1967 nasqué Unió Sindical Obrera (USO)..

14.5. Conflictivitat social i oposició política

14.5.1. Els moviments socials d'oposició

- La progressiva massificació universitària va esperonar un moviment estudiantil cada cop més radicalitzat (Sindicat Democràtic d'Estudiants del 1966).
- Els nous barris, mancats de serveis, van ser un viver de moviments associatius veïnals.
- Una part de l'Església va desertar del règim, influenciada pel Concili Vaticà II i una creixent preocupació contra la injustícia entre els capellans joves, les comunitats cristianes de base, i les organitzacions catòliques obreristes com la JOC.
- Aquests processos afavoriren la reivindicació política.

14.5. Conflictivitat social i oposició política

14.5.2. Els grups polítics antifranquistes

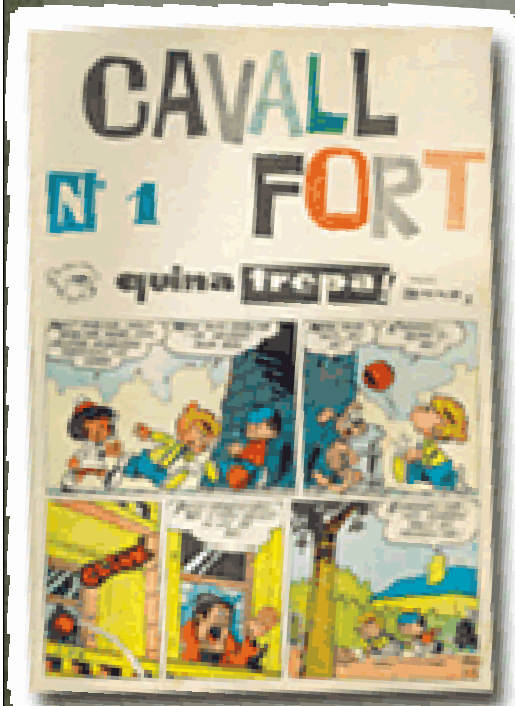
- Al País Basc va néixer ETA el 1959, escissió radical de les joventuts del PNB, independentista i socialitzant. Des del 1968 es va orientar al terrorisme.
- L'oposició política connectada amb els moviments populars s'organitzà a l'entorn del PSUC i del PCE, postulants de la reivindicació democràtica al costat de la lluita de classe i del reconeixement dels drets nacionals de Catalunya. Ambdós partits foren els motors de la creació de plataformes unitàries antifranquistes.
- L'espai socialista estava dividit (PSOE, FOC, MSC, PSAN). Es mantenien testimonialment altres formacions històriques. El catalanisme de centre va crear CDC el 1974.

14.5. Conflictivitat social i oposició política

14.5.3. La represa cultural de Catalunya

- A Catalunya es visqué una represa de la producció cultural, i de les seves formes i continguts, a partir de moviments cívics catalanistes: revistes, entitats, editorials, Nova Cançó (enorme projecció pública i mediàtica), premsa independent, excursionisme, sardanisme, pedagogia, *barcelonisme*, etc.

14.6. La crisi de la Dictadura

14.6.1 La crisi política del règim

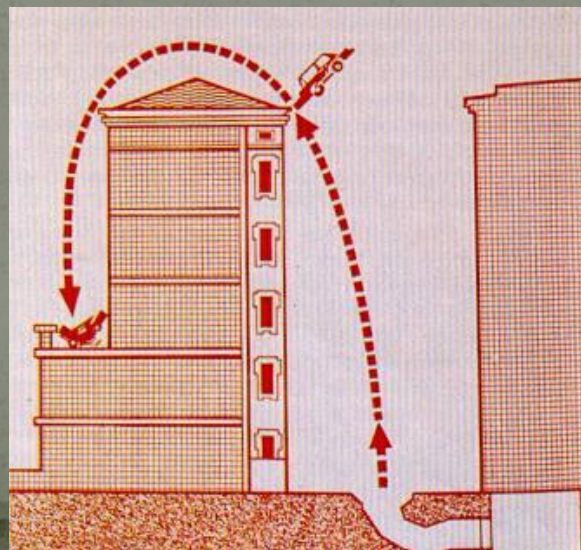
- Començada la dècada dels setanta, el règim estava condemnat a una crisi irreversible per no adaptar-se a les noves demandes socials ni al context internacional. Però no acabarà fins la mort de Franco, tot i coincidir amb un avançat deteriorament de la seva salut.
- Carlos Arias Navarro, substitut de l'únic personatge capaç de mantenir unides les diferents famílies franquistes, Carrero Blanco, assassinat per ETA el 1973, anuncià una línia oberturista que va ser impossibilitada pels immobilistes (el "*búnker*").

EL FRANQUISME: CREIXEMENT ECONÒMIC I IMMOBILISME POLÍTIC (1959-1975)

14.6. La crisi de la Dictadura

14.6.1 La crisi política del règim

OPERACIÓ OGRO

14.6. La crisi de la Dictadura

14.6.2 L'auge de l'antifranquisme

- La conflictivitat social va persistir, intensificada per l'aparició de nous sectors reivindicatius com la Unió de Pagesos, grups d'extrema esquerra (OCE-Bandera Roja, MCE, LCR, etc.), i organitzacions terroristes com el FRAP i el GRAPO.
- Paral·lelament, els processos unitaris de l'oposició política van convergir en la creació de l'**Assemblea de Catalunya** el 1971, que incorporà també entitats legals i personalitats. El seu programa bàsic es definia en l'eslògan "**llibertat, amnistia i estatut d'autonomia**". A la resta de l'Estat, el **PCE impulsà la Junta Democràtica** (1974), i el **PSOE la Plataforma de Convergència Democràtica**, fusionades el **1976 en la *Platajunta***.
- Al carrer s'incrementà la repressió policial, amb condemnes de mort el 1974 (Salvador Puig i Antich) i 1975 (militants d'ETA i FRAP), amplament condemnades internacionalment.

14.6. La crisi de la Dictadura

14.6.3 La mort del dictador

- Franco va veure com la seva salut minvava a marxes forçades entre 1974 i 1975.
- En aquest context, l'octubre del 1975, el Marroc impulsà la “Marxa Verda”, una invasió pacífica de la colònia espanyola del Sàhara occidental (que aspirava a l'autodeterminació de la mà del Front Polisario). El règim franquista cedí i es desestabilitzà encara més.
- Franco morí el 20 de novembre del 1975. El règim patia una crisi tan profunda que no es va poder mantenir després de la desaparició de la seva figura.

EL FRANQUISME: CREIXEMENT ECONÒMIC I IMMOBILISME POLÍTIC (1959-1975)

14.6. La crisi de la Dictadura

14.6.3 La mort del dictador

EL FRANQUISME: CREIXEMENT ECONÒMIC I IMMOBILISME POLÍTIC (1959-1975)

14.6. La crisi de la Dictadura

14.6.3 La mort del dictador

EL CREIXEMENT ECONÒMIC DE LA DÈCADA DEL 1960

Nova orientació de l'economia

es
concreta
en

- Com a resultat del fracàs de l'autarquia
- Propugnada pels nous governs tecnocràtics
- Liberalització i obertura de l'economia a l'exterior

- Pla d'estabilització (1959)

- Disminució de l'intervencionisme estatal
- Impuls del comerç exterior
- Foment de les inversions estrangeres
- Convertibilitat de la pesseta
- Elevació dels tipus d'interès
- Congelació salarial

- Plans de desenvolupament

- Objectiu: impulsar el creixement econòmic
- Accions estructurals i pols de desenvolupament
- Escassa incidència en el creixement econòmic

- Fi de l'agricultura tradicional

- Mecanització agrícola
- Concentració parcel·laria i regadius
- Promoció de la ramaderia i dels seus derivats
- Augment de la productivitat agrícola
- Reducció de la mà d'obra agrària

Moviments
migratoris

- A Europa
- A zones industrials d'Espanya: arribada massiva d'immigrants a Catalunya

- Ràpida industrialització

- Importació de tecnologia
- Modernització dels sistemes productius
- Expansió geogràfica del teixit industrial
- A Catalunya: diversificació sectorial (metal·lúrgia, química...)

- Augment dels serveis

- Creixement del turisme i de les activitats complementàries
- Increment del sector administratiu i financer

gràcies a

Contribució de l'exterior

- Proveeix de tecnologia i de capital
- Constitueix un mercat per vendre-hi la producció
- Absorbeix excedent de mà d'obra i aporta transferències dels emigrants
- *Boom* turístic

TÍMIDA OBERTURA POLÍTICA

Governos tecnòcrates i reformistes

- Formats pels sectors més reformistes del franquisme
- Impulsen la modernització per afavorir l'estabilitat social
- Nova legislació oberturista
 - Llei de premsa (1966)
 - LOE, Llei de llibertat religiosa, Llei de la Seguretat Social (1967)

Escàndol Matesa

- Implicació de sectors tecnòcrates del govern
- Desprestigi del règim (difusió per la premsa)
- Conseqüències: frenada al reformisme i mesures repressives

MODERNITZACIÓ SOCIAL

- Entrada en la societat de consum
- Noves pautes de conducta social
- Canvis en l'estructura demogràfica
- Urbanització intensa
- Nous patrons culturals

afavoreixen →

- Creixement de l'oposició democràtica
- Recuperació de la llengua i la cultura catalanes
- Mobilitzacions ciutadanes: Assemblea de Catalunya

precipiten →

Crisi del règim

- Assassinat de Carrero Blanco
- Mort de Franco
- Augment de les tensions entre immobilitistes i oberturistes

EL FRANQUISME: CREIXEMENT ECONÒMIC I IMMOBILISME POLÍTIC (1959-1975)

VARIACIÓN DE LA POBLACIÓN ESPAÑOLA 1950-1981

España. Variación 1950-1981

Crecimiento absoluto: +9.624.688 hab.

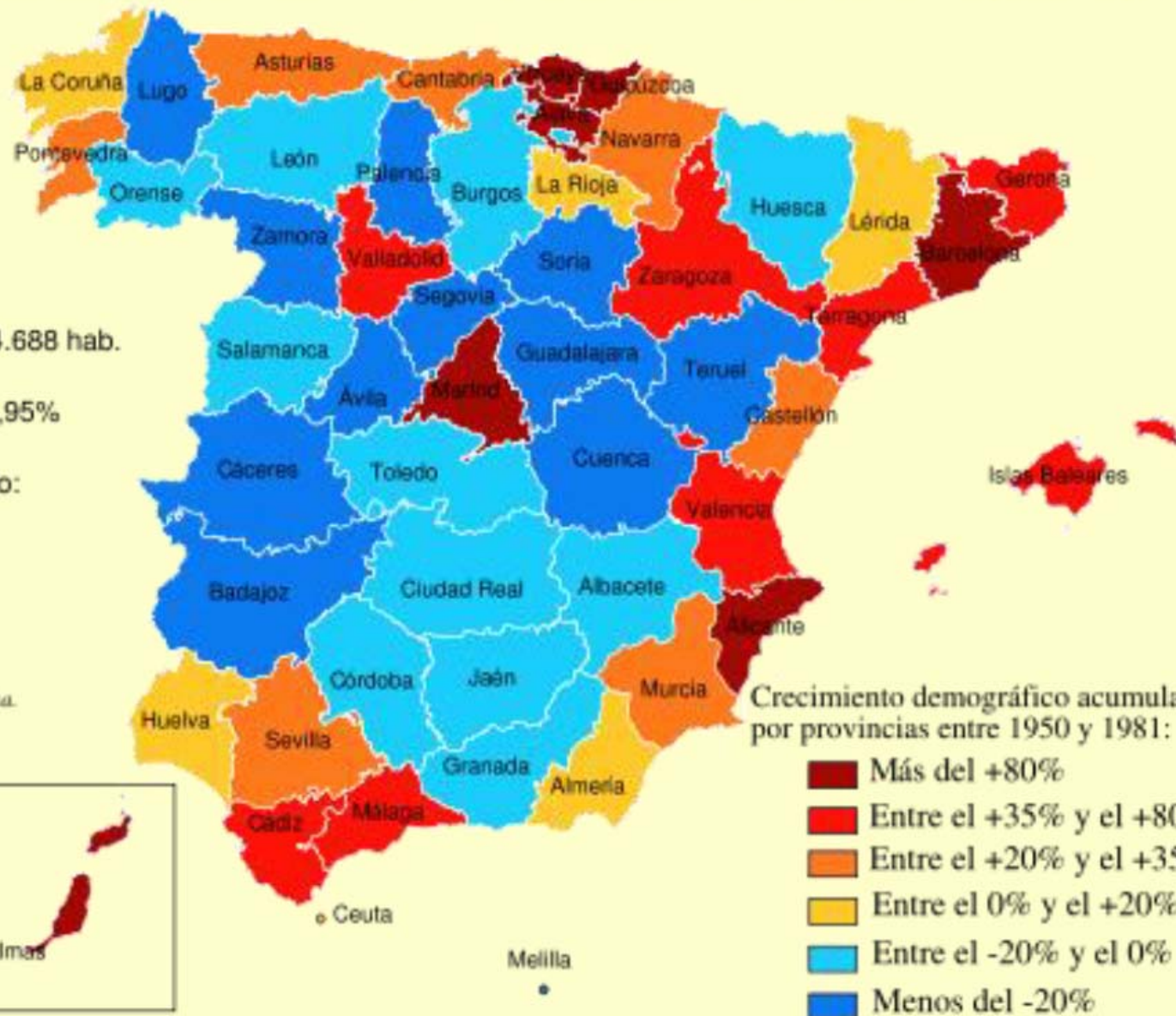
Crecimiento neto: +34,23%

Crecimiento medio anual: +0,95%

Mayor crecimiento acumulado:
Madrid (+145,39%)

Mayor recesión acumulada:
Soria (-36,70%)

*Fuente: Instituto Nacional de Estadística.
Datos según censos de 1950 y 1981*

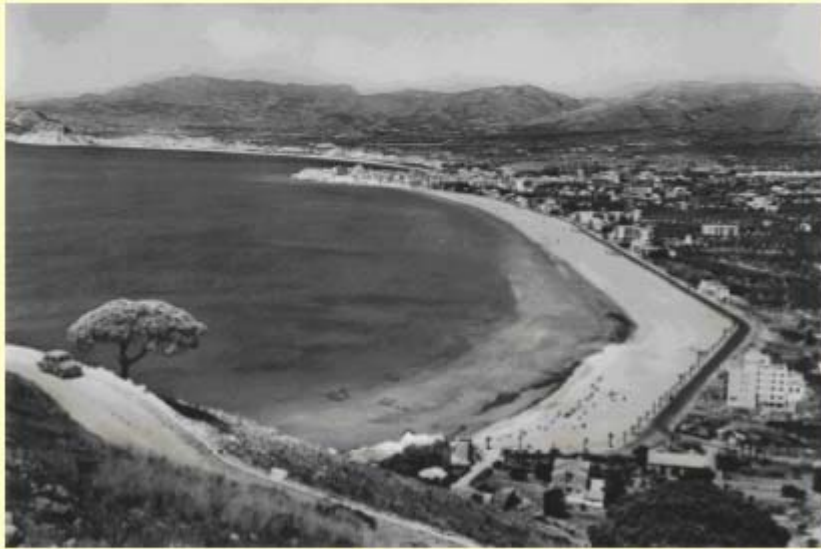

EL FRANQUISME: CREIXEMENT ECONÒMIC I IMMOBILISME POLÍTIC (1959-1975)

Barris suburbials

EL FRANQUISME: CREIXEMENT ECONÒMIC I IMMOBILISME POLÍTIC (1959-1975)

Boom turístic: Benidorm, 1961-2001

Seat 600